

YUNUS EMRE'NİN İLAHÎ AŞK VE SEVGİ ANLAYIŞI¹

Yunus Emre's Understanding Of Divine Love And Affection

Doktora Öğrencisi. İlyas PÜR

Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Din Psikolojisi, Adana/Türkiye

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7795-8212>

ÖZET

Bu çalışma, Türk tasavvufunun önemli şahsiyetlerinden Yunus Emre'nin ilahî aşk ve sevgi anlayışını psikolojik açıdan incelemeyi amaçlamıştır. Yunus Emre hakkında yapılan çalışmalarda onun daha çok dinî yönü incelenmeye çalışılmış, fakat onun genelde din psikolojisi özelinde ise ilahî aşk ve sevgi anlayışına dair çok az eser ortaya konmuştur. İşte bizim amaçlarımızdan birisi de çok zengin bir ruh dünyasına sahip bu şahsiyeti din psikolojisine kazandırmaktır. Bu çalışmada Yunus Emre'nin beyitlerinden yola çıkarak onun ilahî aşk ve sevgi anlayışına dair psikolojik bulgular elde edilmiştir. Daha sonra onun genelde ilahî aşk ve sevgi olgusu özelinde ise Allah sevgisi, peygamber sevgisi ve insan sevgisine ilişkin beyitleri değerlendirilmiştir. İlahî aşk ve sevgi bir çeşit dinsel yaşayış biçimi olduğundan bu çalışmada Yunus Emre'nin ilahî aşk ve sevgi anlayışına yer verdik. Yunus Emre'nin ilahî aşk ve sevgi anlayışını incelemekle onun dinsel yaşayışına dair ipuçları elde etmeye çalıştık. Çünkü Yunus, bir bakıma karşımıza "aşk ahlakçısı" olarak ortaya çıkar.

Anahtar Kelimeler: Din Psikolojisi, Yunus Emre, İlahî aşk, Sevgi

ABSTRACT

The aim of this study is to examine understanding of divine love and affection by Yunus Emre, who is one of the important figures of Turkish Sufism, from a psychological perspective. The studies regarding Yunus Emre have placed specific emphasis on his religious aspects; however, little has been studied about his understanding of divine love and affection within the framework of psychology of religion. One of aims is to bridge this gap by studying Yunus Emre, who has a very rich spiritual world. In this study that looks at Yunus Emre's couplets, psychological findings have been obtained on his understanding of divine love and affection. In addition to his, this study evaluated Yunus Emre's couplets by looking at his concept of divine love and affection in general and his love of God, love of prophet, and love of man in particular. Since divine love and affection is a form of religious life, we have focused on Yunus Emre's understanding of divine love and affection in this study. By doing so, we have tried to obtain clues about Yunus Emre's religious life, as Yunus Emre has emerged as a teacher of moral and love.

Keywords: Psychology of Religion, Yunus Emre, Divine Love, Affection

1.GİRİŞ

İnsanın tanınması ve anlaşılması isteniyorsa, onun dinî hayatının mutlaka dikkate alınması gerekir. Nitekim ilahî aşk ve sevgi kavramları da şahsiyetlerin dinî hayatını anlamamıza yardımcı olacaktır. Dinî hayat ise genellikle üç şekilde tezahür etmektedir. Holm'a (2004: 24) dayanarak söyleyecek olursak bunlar: "Dinî düşünce ve kanaatler (dogmalar), dinî tutum ve davranışlar ve de dinî tecrübeler". Allport (2004: 154) ise dinî inancın kademeli olduğunu belirtir. Ona göre "Dinî inanç dereceleri yüksekte aşıya doğru sıralanır. Belki de en yüksek inanç derecesi, sūfînin sarsılmaz kesinlikteki inancıdır". Bu sebeple bu çalışmada Yunus Emre'nin ilahî aşk ve sevgi anlayışı psikolojik açıdan ele alınmıştır. Araştırmamızda ayrıca Yunus Emre'nin Allah sevgisi, peygamber sevgisi ve insan sevgisi ile ilgili görüşlerine de yer vererek, ilahî aşk ve sevgi gibi tecrübelerin Yunus Emre'de oluşturduğu psikolojik değişimleri de inceleyeceğiz. Din psikolojisi, psikolojinin bir alt dalı olarak ortaya çıkmış ve günümüze kadar bu alanda pek çok çalışma yapılmıştır. Bu çalışma ise büyük mutasavvıflardan biri olan Yunus Emre'nin ilahî aşk ve sevgi anlayışını psikolojik yönden incelemektedir. Çünkü Yunus birçok şiirinde ilahî aşk ve sevgi anlayışının psikolojik yönlerini ele almış ve eserinde de bu hususları şairâne bir üslup içerisinde yansıtmayı başarmıştır. Biz de onun eserlerinden hareketle ilahî aşk ve sevgi anlayışına dair düşüncelerini ortaya koymaya çalıştık. Yunus'un bu konular hakkındaki düşünceleri onun ilahî aşk anlayışının psikolojisini anlamamıza yardımcı olduğu

¹ Bu makale İlyas PÜR tarafından Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim dalında Prof Dr. Hasan KAYIKLIK danışmanlığında yapılan "Yunus Emre'de Dini Hayatın Psikolojisi" adlı Yüksek Lisans tezinden türetilmiştir.

gibi onun sevgi anlayışına dair düşünceleri de aynı şekilde onun psikolojisini anlamamıza yardımcı olacaktır.

2. İLAHÎ AŞK

"Aşk, sarmaşık anlamına gelen "ışk" kelimesinden alınmıştır. Sarmaşık, nasıl sarıldığı yeri kaplarsa, aşk da girdiği kalbi öyle sarar. Aşk, muhabbetin seveni kavraması, bütün vücuduna yayılması, adeta onu sarmaşık dalları gibi kucaklamasıdır" (Eraydın, 1994: 203). Aşk, insanı dinsel deneyime götüren ve onun spiritüel yaşamını disipline eden bir etken ve insanı soyut yüceliklere ileten içsel bir dinamiktir. Bu sebeple aşk, ruhun bir heyecanıdır. Bu heyecanı ruhların hareketi doğurur (Descartes 1972: 62-64; Yasa, 2001: 20). Allah'ın bilinmeyi istemesi aşktır. Aşk özün özüdür. Aşkla kendini beğenen Allah, yokluk aynasında kendi güzelliğini temaşa eder. Aşk, Plotinus'ta tek taraflıdır. İnsan Tanrı'ya muhabbet duyarken Tanrı'nın insana muhabbeti hakkında herhangi bir işarete rastlanmaz. Tasavvufta ise insan hem arayan hem de aranılandır (Ayvazoğlu, 1989: 47; Güngör, 1989: 153). Yunus, aşkı mecazî ve ilahî olmak üzere ikiye ayırır: Ona göre ilahî aşk ebedidir ve sonsuza kadar devam eder. Bu yüzden ilahî aşka fanilik yoktur. Mecazî aşk ise geçicidir ve fanidir. Mecazî aşka kişi bir insana veya eşyaya âşık olabilir. İlahî aşk, cefa ile azalıp nimetle çoğalmaz. Çünkü âşık zaten dert ve çilenin dostu olmakla yücelmiştir (Öztürk, 1989: 388-389).

Günay (1994: 19), Yunus'un şiirleri üzerinde yaptığı araştırmalarda, aşkın ve sevginin Tanrı'nın bir lütfu olduğunu, insanın insana duyduğu aşkla, insanın aşk kavramını öğrendiğini ve gerçek aşka bu yoldan geçilerek ulaşıldığını ortaya koyar. Benzer bir ifadeyle Duru (2004: 66-67), bu konuda şunları ifade eder: "İlahî aşka giden yolda mecazî aşkın, yani insanî aşkın da önemi vardır. İnsanî aşk, ilahî aşk yolunda çabucak geçilmesi gereken bir köprüdür. O köprü geçilince yolcunun gözleri açılır. İlahî aşkın ışığında gerçeğe ulaşılır.

"Yunus'un düşünce sisteminde Allah ve aşk en büyük yeri tutar. Şiirimizde ilahî aşkın en orijinal sözlerini Yunus Emre dile getirmiştir. Yunus, tasavvufun aşk tarafına alabildiğine genişletmekte ve derinleştirmektedir" (Kabaklı, 1983: 86). "İlahî aşk, Allah ve peygamber sevgisi Yunus'un gönlünde taht kurmuş ayrıca o bekaya ermek ve Allah'ın visaline kavuşmak için fani dünyaya ve onun aldatici süslerine değer vermemiştir" (Gökçalp, 1998: 23).

Yunus bir şiirinde ilahî aşk için "sevü" kelimesini kullanır. O bu konuda;

"Ben gelmedüm da'vi için benüm işüm sevüyiçün

Dostun evi gönüllerdür gönüller yapmaga geldüm" (Emre, 1997: II/245).

Diyerek bu dünyaya, mücadele ve kavga etmek için gelmediğini, tam tersine ilahî aşkı ve sevgiyi bulmak için geldiğini söyler. Ona göre ilahî aşkı gönüllerde oluşturan insan, Allah'a ulaşan insandır. Çünkü Yunus'a göre ilahî aşk gönüllerde oluşur. O, ezeli ve ebedî olan gönülleri fetheden ilahî aşkın aynı zamanda benliği de yok edeceğini savunur. O bu hususta;

"İlahî bir 'ışk vir bana ben benliğüm bilmeyeyin

Yavu kılayın ben beni isteyüben bulmayayın" (Emre, 1997: II/353).

Diyerek ısrarla Allah'tan ilahî bir aşk talep eder. Yunus, ayrıca benliğini Tanrı'yla birleştirmek istemektedir. O, burada bir bakıma fenafillah makamına ulaşmayı hedeflemektedir. Gökçalp'ın (1998: 44), ifadesiyle "Yunus'taki ilahî aşk, o kadar coşkulu ve büyüktür ki o kendini kaybetmiş ve şaşkın bir derviş olmuştur". "İnsan ile kâinat ve Tanrı arasında varlığın özünden hareketle derin bir münasebet kuran Yunus, kendi içine dönünce iki "ben" keşfeder: "Dış ben" ki vücuttur, maddeye bağlıdır. İç ben ise ruhdur, yani gönül. Batı düşüncesinde "mistik tecrübenin, derinlik yahut şuuraltı psikolojisinin ortaya koyduğu gerçeklerden biri de budur. Yunus, içben'e yani ruha değer verir. Vücut dünya ihtiraslarıyla doludur" (Emil, 1994: 94).

Yunus, bazı şiirlerinde, ilahî aşkın kendi ruhunda meydana getirdiği tesirlerden söz eder. O yoğun aşk halinde kendini kaybettiğini ve bu nedenle de ağzından bilinçsizce söylenen sözler çıktığını ifade eder. Yunus, bu durumun bazı kimseler tarafından yanlış anlaşılacağından aşk halinin ehil olmayanlara anlatılmaması gerektiğini ifade eder (Dalkılıç, 2007: 107).

Yunus, özünün mutlak varlık olan Tanrı'da gizli olduğunu ve ondaki sevgilerin sayısız olduğunu söyler. Nitekim o bu konuda;

"Çalab'un dünyasında yüz bin dürlü sevgü var

Kabul it kendözüne gör kangısı layıkdur" (Emre, 1997: II/142).

Diyerek bu sevgilerin derece derece farklılıklar gösterdiğini ifade eder. Yunus bu beyitte insanlara hitaben, onların ruh dünyalarına uygun sevgiyle yaratıldığını söyler.

Yunus tasavvuf yoluna aşkın öncülüğünde girdiği için eserinin büyük bir kısmı aşk feryatlarıyla yüklüdür. Mevlânâ'da aşk nasıl önemli bir yer tutuyorsa Yunus'ta da öyledir. Nitekim o, aşk sayesinde nefsini yenerek yüksek makamlara erişmiştir (Köprülü, 1991: 314). Ona göre "Allah aşkı gönülleri yakarak yumuşatır, muma döndürür, rikkat, incelik ve hassasiyet kazandırır. Bundan nasipsiz gönüller ise kararmıştır, kaya gibi kaskatı, sert ve kış gibi soğuktur" (Demirci, 1997: 63).

Yunus, aşksız bir hayatın boş olduğunu ve hiçbir anlam ifade etmediğini söyler. O, bir şiirinde aşktan habersiz yaşayanlara "hayvan" tabirini kullanır. Nitekim Yunus, bu hususta;

"İşksuzlara virme öğüt öğüdünden alur degül

İşksuz âdem hayvan olur hayvan öğüt bilür degül" (Emre, 1997: II/218).

Diyerek aşksızların nasihatten anlamadıklarını ifade eder. Yunus'un burada aşksızlara hayvan demesinin sebebi hayvanların içgüdüleri ile hareket edip duygu ve düşünceden yoksun oluşlarından dolayıdır. Ona göre aşksızlar da duygu ve düşünceden yoksunlardır.

Yunus, divânında aşk ile ilgili birtakım benzetmeler yapar. Bu benzetmelerin bazıları şunlardır: Aşk-hazine, Aşk-ateş, Aşk-deniz, Aşk-güneş.

Aşk-hazine: Yunus, aşkı değerli olması yönüyle hazineye benzetir. Aşk, bu kıymeti yanında aynı zamanda gizli bir hazinedir. Yunus'a göre onun bu gizlilik sebebinin ancak âşık olanlar bilir (Tatçı, 1997: 348);

"Âşıkların halini âşık olanlar bilür

İşk bir gizlü haznedür gizlü gerekdür esrar" (Emre, 1997: II/72).

Aşk-ateş: Yunus, aşkı sıcak olması yönüyle ateşe benzetir. Ona göre aşk ateşi gönül deryasına düşer ve orada kaynar (Tatçı, 1997: 350);

"Şahum senün işkun odı düşdi gönül deryasına

Aceblemen kaynayuban ma'rifetler bitdügine" (Emre, 1997: II/502).

Aşk-deniz: Yunus, aşkı derin, geniş ve sonsuz olması yönüyle denize benzetir. Ayrıca denizin içinde mücevherler bulunduğu gibi aşkta da mücevherler vardır (Tatçı, 1997: 351);

"Bir kişi âşık olsa işk deryasına talsa

O deryanın içinde gevher bulagan olur" (Emre, 1997: II/152).

Yunus, burada aşk denizinin derinliğinden ve onun içindeki kıymetli cevherlerin varlığından söz eder. O, bu beyitte bir nevi ilâhî aşkın insan psikolojisinde yaptığı etkilere de dikkat çeker. Ona göre aşk denizine dalan insan orada birtakım ruhsal zenginliklerle karşılaşır.

Aşk-güneş: Yunus'a göre aşk bir güneş gibi etrafına aydınlık saçar. Yunus bu yönüyle aşkı, güneşe benzetir (Tatçı, 1997: 358). Zira o bu konuda;

"İşidün iy yarenler işk bir güneşe benzer

İşk olmayan gönül meseli taşa benzer" (Emre, 1997: II/122).

Diyerek aşkın yerinin gönüllerde olduğunu ve aşktan yoksun gönüllerin de sıradan bir taş gibi olduğunu ifade eder. Demek ki Yunus burada iki çeşit gönülden söz ediyor. Bunlardan birincisi içinde aşk olan gönül ki bu güneş gibi parlaktır. İkincisi de aşktan yoksun gönül, bu da bir taş misali sönük ve kurudur.

Buradan hareketle Yunus'un aşk ile ilgili benzetmeleri onun bir bakıma hayat anlayışını da ortaya koyar. Onun bu benzetmeleri aynı zamanda kendisinin bir aşk ahlakçısı olduğunu da göstermektedir. Nitekim Aktaş'a (2002: 47), göre "aşk eğitsel bir fonksiyona sahiptir, aşk ocaklarında yanmayan kişinin eğitilmesi mümkün değildir. Kararan gönlün aşk ateşiyle aydınlatılması gerekir".

Yunus, bir şiirinde aşk tuzağından bahseder. Ona göre aşk, içinden çıkılması zor olan bir tuzaktır. Yunus, şiirinde aşkı bir tuzak gibi tasavvur eder. O bu konuda;

"Tuzaga düşen gülmez âşıklar rahat olmaz

Söylerem dilüm bilmez bir aceb ile geldüm" (Emre, 1997: II/271).

Diyerek aşk tuzağına düşenlerin rahat yaşamadıklarını savunur. Yunus burada aşkın yaşanılmasının zorluklarını ve insan psikolojisi üzerindeki etkilerini anlatmak istemiştir. O, ikinci mısradaki aşk tuzağına aniden düştüğünü ve onu anlatmanın imkânsız olduğunu belirtir.

"Yunus, aşkın kendisini yaktığını, aşksız yapamayacağını, aşk olunca ölümsüzleşeceğini, aşktan gayri bir şey bilmediğini ve bir kere aşka bulandığını belirtir" (Dalkılıç, 2004: 76).

3.SEVGİ

Bu kısımda Yunus Emre'de sevgi konusu ele alınacaktır. Sevgi ile ilgili olarak onun Allah sevgisi, peygamber sevgisi ve insan sevgisi hakkındaki düşüncelerine yer verilecektir. Bilindiği üzere daha önceki bölümde Yunus Emre'de ilahî aşk konusunu işledik. Bu kısımda ise Allah sevgisi (muhabbetullah) konusunu işleyeceğiz. Bu iki kavramın karışıklığa meydan vermemesi için aşk ile sevgi arasında kısa bir bilgi vermek istiyoruz. Bilindiği gibi aşk, sevgiye göre daha derin ve özel duygusal durumlardır. Aşk, bir nevi bütün benliğin karşı tarafa teslim edilmesi ve ona bağlanmasıdır. Sevgi ise daha genel ve yüzeysel, duygusal durumlardır. Sevgede tam teslimiyet söz konusu değildir.

3.1. Allah Sevgisi

"İnsanın Allah'ı sevmesi, Allah'ın emir ve yasaklarına, kaza ve kaderine razı olması, ona itaat etmesi ve dinî görevleri yerine getirmeye itina göstermesi ile belli olur. İnsanın en çok Allah'ı sevmesi gerekir. Çünkü insanı yaratan, yaşatan ve ona rızık veren Allah'tır" (Karagöz, 2006: 30). Nitekim Yüce Allah bir âyette "Mü'minlerin Allah'a olan sevgisi daha güçlü bir sevgidir" buyurmaktadır (Bakara, 2/165).

Ergün (1997: 111) ise Allah sevgisini şu şekilde tanımlar: "Evrendeki bütün sevgilerin temelinde Allah sevgisi vardır. Allah'ı seven onun kullarını, yarattıklarını ve yaptıklarını da sever". Allah sevgisi, Yunus'un şiirlerinde işlenen temel konulardan birisidir. Bu itibarla o, hayat felsefesini Allah sevgisi üzerine kurmuştur. Zira Demirci'ye (1997: 109-110), göre "Yunus'ta ilahî sevgi ateşinin alevleri altında bütün olumsuzluklar adeta yanmakta, kinler, nefretler, küçük hesaplar bir tarafa bırakılmaktadır. Ölüm yeniden dirilmişçesine bu defa, aynı sevginin bereketli yağmurlarıyla filizlenen yeni bir "kişilik" ortaya çıkmaktadır. Bu olgun kişilik, sadece insanlara değil, hayvanlara ve eşyaya bile sevgi ve şefkatle yaklaşan, yumuşak ve geniş ufuklu bir mahiyet arz eder". Huxley (2003: 93), ise "duygular itici güç olarak Allah sevgisine hizmet edebilir; fakat Allah sevgisinin başlangıcı iradedir" demektedir.

Yunus'a göre Allah'ı gerçek sevenler için bütün yaratılmışlar sanki bir kardeş gibidir. O bu hususta;

"Erenler buna kalmadı vardı yoluna turmadı

Hakk'ı gerçek sevenlere cümle âlem kardaş gelür" (Emre, 1997: II/149).

Diyerek Allah sevgisinin yüce bir sevgi olduğunu ifade eder. Yunus, burada Allah sevgisinin bütün kötü duyguları (kin, nefret, haset) ortadan kaldırarak insan ruhunu adeta berrak bir hale getirdiğini ifade eder.

Yunus, Allah sevgisinin bütün dertlere derman olduğunu ve Allah'ın gerçekten sevilmesi halinde ruhun huzura ve sükûna kavuşacağını savunur;

"Âşık oldur Hakk'ı seve Hak derdine kıla deva

Bizüm için hayır-du'a kılanlara selam olsun" (Emre, 1997: II/313).

"Yunus, Tanrı'yı (Hakk'ı) yaratılmışta (halkta) seven ve sayan bir kişidir. Tanrı sevgisi mücerret ve mistik bir inanç değildir onda. Tanrı seviyorsa, onun yarattığı her şeyi, itirazsız, şeksiz-şüphesiz sevmeye zorunluluğu bir doğal oluşum, bir zorunluluktur artık" (Araz, 1991: 27). "Yunus'a göre insan, gerçekte Tanrı'lık bir varlıktır. Yaratma onu asıl yurdundan uzak düşürmüştür. İnsan dünyadaki sınırlı özgürlüğünü iyi kullanarak Tanrı sevgisinde eriyebilir. Böylece de sevgiyle dolu olarak sonsuz nitelikte özgürlüğe kavuşur" (Çubukçu, 1992: 39).

Yunus, hayatında gönlünü sadece Allah sevgisine bağlamak istemiştir. O, bu sevgiye bütün ruhu ile yönelmiştir. O, bu sevgiyi elde etmek için dünyasını terk etmiş ve nefesine düşman olmuştur. O, nihayet kendisini Allah'a kavuşturacak yolu aramaya başlamıştır (Yaşar, 1991: 27). Yunus'a göre Allah'ı sevmeyenler, cansız birer şekilden ibarettirler. O bu konuda;

"Hakdur seni sevmeyenlere cansuz suretdür dirisem

Anuniçün canlılara senün gibi ma'suk gerek" (Emre, 1997: II/205).

Diyerek Allah sevgisinin kişiye canlılık kattığını savunur. Yunus'un buradaki canlılıktan maksadı, kalbi canlılıktır. Ona göre Allah sevgisi kalplerde yeşerir.

3.2. Peygamber Sevgisi

Peygamber sevgisi, Allah sevgisinin bir sonucudur. Allah, gelmiş geçmiş bütün peygamberleri insanlara bir uyarıcı ve müjdeleyici olarak göndermiştir. Bu sebeple onları tasdik etmek ve sevmek mü'min olmanın gereklerinden birisidir. Allah sevgisinde olduğu gibi peygamber sevgisi de söz ile olmamalıdır. Bilakis peygamberleri sevmek demek; onları kendine örnek alıp, yaşayışımızı onların Allah'tan almış oldukları emirlere göre düzenlemekle olur (Karagöz, 2006: 37-38). Akseki (1980: 64-65), peygamber sevgisi hakkında şöyle demektedir: "Her gün yüzbinlerce insan onun adını anıyorlar, onun hak peygamber olduğuna şahadet ediyorlar; ona salâtü selam getiriyorlar. Acaba neden? Çünkü Allah onu sevmiş; onu sevdiği için bütün cihana sevdirmiş, adını adıyla yazdırmıştır". Nitekim Allah katında Hz. Muhammed'in yüceliğini gösteren bir âyette Allah şöyle buyurmaktadır: "Şüphesiz Allah ve melekleri peygambere salat ediyorlar. Ey iman edenler! Siz de ona salât ve selam edin" (Ahzab 33/56).

Yunus, şiirlerinde bütün peygamberlere olan sevgi ve hayranlığını dile getirmiştir. O, bazı beyitlerinde Hz. Musa, Hz. İsa ve Hz. İbrahim peygamberlere atıfta bulunmuştur. O, Hz. Muhammed'i ise Allah'ın sevgilisi, iki cihan serveri ve Fahr-i Âlem gibi terkiplerle övmüş ve ona olan sevgisini dile getirmiştir (Gökalp, 1998: 55).

Yunus'a göre Hak Teâlâ, Hz. Peygamber'e olan sevgisinden dolayı dünyayı yaratmıştır. O bu hususta;

"Yaratdı Hak dünyayı Peygamber dostlığına

Dünyaya gelen gider baki kalası degül" (Emre, 1997: II/220).

Diyerek Allah'ın Hz. Muhammed'e gösterdiği sevgiden söz eder. Bu beyte göre Hz. Muhammed, Allah'ın en sevgili kuludur.

Yunus, yine bir şiirinde, bütün âşıkların Hz. Muhammed'e imrendiğini ve onların Hz. Muhammed'e büyük bir sevgi ile bağlandıklarını ifade eder. O bu hususta;

"İşkun ile aşuklar yansun ya Resülallah

İçüp işkun şarabın kansun ya Resülallah" (Emre, 1997: II/436).

Diyerek, Allah dostlarının Hz. Muhammed'e olan aşklarından dolayı, aşk şarabını içip sarhoş olduklarını söyler. Yunus'a göre peygamberler Allah'ın en sevgili ve en seçkin kullarıdır. Bu yüzden âşıklar, Allah'ın sevdiğini de severler.

Yunus Emre, eserlerinde Hz. Peygamber sevgisini derin bir ruh hali içerisinde dile getirmiştir. Çünkü o, Hz. Peygamber'in hadislerini ve fiili sünnetlerini çok iyi bilen bir şairdir. Yunus, özellikle "Divân"ında peygamber sevgisini çok geniş bir biçimde ele alır. O, Allah sevgisini elde edebilmenin yolunun peygamber sevgisinden geçtiğine inanır. O, birçok beytinde peygamberlerden söz eder. Bu da bir bakıma Yunus'un tam bir peygamber âşığı olduğunu gösterir (Tatçı, 1991: 340-345; Demirci, 1997: 145).

Yunus, Hz. Muhammed'e olan sevgisini dile getirirken, onu peygamberlerin serveri (baş tacı) olarak görür;

"Peygamberler serveri din direği Muhammed

Gör ne gevherler kodı bu bizüm kanumuza" (Emre, 1997: II/402).

Diyerek, Hz. Muhammed'in peygamberlerin sonuncusu olduğu için Yunus, onu dinin tamamlayıcısı olarak görmekte ve ona dinin direği demektedir. Yunus'a göre Hz. Muhammed hem sözleriyle hem de davranışlarıyla insanlara örnek bir peygamber olmuştur. Onun bütün sözleri ve davranışları birer cevherdir.

3.3. İnsan Sevgisi

"İnsana saygı Allah'a saygı; insana hizmet Allah'a hizmet ve ibadettir. İnsan hangi niteliğe sahip olursa olsun insan olması hasebiyle sevgiye layıktır. Bir insanın sevgisini kazanabilmek için, o insana iyilik etmenin yanında menfaatine dokunmamak ve gönlünü kırmamak gerekir" (Karagöz, 2006: 57-59). Kabaklı'ya (1983: 90), göre "Yunus'taki insanlık sevgisi, umumi sevgi felsefesinin bir parçası ve sonucudur. İnsanlar sevimlidir; çünkü soy, din, millet, mezhep, renk, mevki, refah, sınıf farkı olmaksızın bütün insanlar, hatta bütün canlı ve cansızlar Allah'ın tecelli ettiği "mazhar"lardır.

Yunus'taki insanlık sevgisinin kaynağı Allah sevgisinden gelmektedir. Ona göre yaratılmışların hepsi Hak'tan gelmiştir. Bu sebeple insanlar ister itaatkâr, ister asi ve isterse günahkâr olsun hiçbir ayırım yapmadan hepsini sevmek gerekir. Çünkü neticede onların hepsi Allah'ın yaratmış olduğu en yüce varlıklardır (Demirci, 1997: 92-93).

Yunus, bir beytinde insanın değerli bir varlık olduğuna atıfta bulunarak gönül yıkmanın zararlarından bahseder. O bu konuda;

"Bir kez gönül yıkdunısa bu kıldığın namaz degül

Yitmiş iki millet dahi elin yüzün yumaz degül" (Emre, 1997: II/228).

Diyerek insanları gönül kırmaya değil gönül yapmaya davet eder. Her ne kadar namaz İslam dininin en önemli ibadeti de olsa gönül kırmamakta, İslam dininde ahlakî bir davranıştır. "Bir kerecik de olsa gönül kıranın kıldığı namaz, namaz olmaktan çıkacaktır. Abdesti el yüz yıkamaktan öteye varamayacaktır" (Hayber, 1994: 198). Namazın telafisi mümkün olabilir ama kırılan kalbin düzeltilmesi zordur.

Yunus, yine insan sevgisi üzerine söylediği bir şiirinde bütün insanları sevgiye ve kardeşliğe davet eder. O bu hususta;

"Gelün taşuk idelüm işi kolay tutalım

Sevelüm sevillelüm dünya kimseye kalmaz" (Emre, 1997: II/158).

Diyerek sevginin değerini vurgular. Yunus, fani olan bu dünyanın bir gün yok olup gideceğini bundan dolayı da insanların, birbirlerine olan küskünlüklerinden ve dargınlıklarından vazgeçmeleri gerektiğini ifade eder. Ona göre barışın yolu insanları sevip onlarla tanışmaktan geçer. Nitekim Aydın'a (1991: 73), göre "Yunus'un işlediği en canlı konulardan birisi de sevgidir. İnsanların birbirini severek kardeş olması, o dönemin en aktüel konularından birisidir".

Yunus'un hayat anlayışında kinin yeri yoktur. O, cümle âlemi kendisine yâr edinmiştir. Nitekim bir beytinde;

"Adumuz miskindir bizüm düşmanumuz kindir bizüm

Biz kimseye kin tutmazuz kamu âlem yardur bize" (Emre, 1997: II/426).

Diyerek gönlündeki bütün kötü duyguları bir kenara atıp, bütün insanlığı engin hoşgörüsü ile kucaklamayı bilmiştir. O, hiçbir insana düşmanlık beslememiştir. O, düşmanlığını kötü duygulara karşı beslemiştir. Nitekim Göçgün'e (1995: 1), göre "Yunus'un asıl yaşayan tarafı, insan için sevmeyi ve sevimliyi baş tacı etmiş ve bunu şiirlerinde oya gibi ince ince işlemiş olmasıdır. Yunus'un gözünde seven, sevilen; sevmeyi ve sevimliyi bilen kimseler için, ölüm bile korkulacak bir şey olmaktan çıkar. Çünkü onlar sonsuza kadar yaşayacaklardır". Demek ki sevgi duygusu Yunus'ta hayatın kaynağı olmuş ve bu duygu ona psikolojik bir güç vermiştir.

4. SONUÇ

Yunus'un ilahî aşk ile ilgili benzetmeleri onun bir bakıma hayat anlayışını da ortaya koyar. Nitekim ilahî aşk Yunus için hayatın özünü oluşturur. Ona göre ilahî aşk'tan yoksun bir dünya düşünülemez gibi ilahî aşka sahip olmayan bir insan da bu dünyada yaşamıyor demektir. Yunus, hayatın ilahî aşkla değer kazanacağını ve ilahî aşkla canlanacağını savunur. O, bütün benliğini ilahî aşkın potasında eritmiş bir mutasavvıftır. İlahî aşk, Yunus'ta hayatın gayesi olmuş ve o, ruhunu ilahî aşk duygusuna terk etmiştir. Yunus, hayatın gerçek özünü Allah sevgisinde bulur. O aynı zamanda yaratılmış bütün canlıları da yaratandan ötürü sever. Çünkü o, Allah sevgisinin her şeyi kuşattığını düşünür. Yunus, bu sevgiyle insanın huzura kavuşacağını, yine ruhun bu sevgiyle canlılık kazanacağını ifade eder. Yunus, beyitlerinde

peygamberlere ve Hz. Muhammed'e çeşitli methiyelerde bulunur. O, Hz. Muhammed'i Allah için sever. Ona göre Hz. Muhammed İslam dininin kurucusu ve Allah'ın yeryüzündeki en değerli kuludur. Zaten Kur'an'ın birçok âyetinde Allah, Hz. Muhammed için "habibim" kelimesini kullanır. Yunus, şiirlerinde peygamber sevgisini işlerken Kur'an ve hadislerin sınırını aşmamış tam tersine Kur'an ve hadisleri destekleyen şiirler ortaya koymuştur. Yunus'un beyitlerinden hareketle onun tam bir peygamber âşığı olduğunu söyleyebiliriz. Buna ilaveten Yunus'un insan sevgisinin temelinde Allah sevgisi yatmaktadır. O, Allah için insanları sever. Çünkü bütün insanlar Allah'ın kuludur ve bütün insanları O yaratmıştır. Yunus, şiirlerinde bu dünyanın geçici olduğunu ifade ederek insanları kine, hasede, kendini beğenmişliğe değil; sevgiye, hoşgörüye, kardeşliğe ve barışa çağırır. O, insanları ırk, renk, dil, din gibi hiçbir ayrıma tabi tutmadan sever. Ondaki sevginin bu derece büyük olması psikolojik anlamda tüm benliğiyle ilahî aşka yönelmiş olmasından kaynaklanmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akseki, A. H. (1980). *Askere Din Kitabı*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları Ankara.
- Aktaş, H. (2002). *Yeni Türk Şiirinde Yunus Emre Okulu ve Misyonu*, Yort Savul Yayınları, Edirne.
- Allport, G. (2004). *Birey ve Dini* (Çev. Bilal Sambur), Elis Yayınları, Ankara.
- Araz, N. (1991). *Ballar Balını Buldum*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Aydın, M. (1991). "Yunus'tan Mesajlar", *Uluslararası Yunus Emre Sempozyumu Bildirileri*, 7-10 Ekim 1991, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, 69-78, Ankara.
- Ayvazoğlu, B. (1989). *İslam Estetiği ve İnsan*. Çağ Yayınları, İstanbul.
- Çubukçu, İ. A. (1992). *Yunus Emre ve Felsefesi*, Ayyıldız Matbaası, Ankara.
- Dalkılıç, B. (2004). *Yunus Emre'de Allah-Âlem-İnsan Münasebeti*, Kendözü Yayınları, Konya.
- Dalkılıç, B. (2007), "Yunus Emre'nin İslam'ı Anlayış ve Anlatış Biçimi", *Uluslararası Türk Dünyasının İslamiyete Katkıları Sempozyumu*, 31 Mayıs-1 Haziran 2007, (Ed. İsmail Hakkı Göksoy & Nejdet Durak), Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, 123-131, Isparta.
- Demirci, M. (1997). *Yunus Emre'de İlahî Aşk ve İnsan Sevgisi*, Kubbealtı Neşriyatı, İstanbul.
- Descartes, R. (1972). *Ruhun İhtirasları* (Çev: Mehmet Karasan), Milli Eğitim Basımevi, Ankara.
- Duru, A.T. (2004). *Belgelerle Yunus Emre*, Altınarı Ofset, Konya.
- Emil, B. (1994). "Yunus'un Ulu Nazarı", *Yunus Emre İle İlgili Makalelerden Seçmeler* (Haz. Hüseyin Özbay & Mustafa Tatçı), Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul.
- Emre, Y. (1997). *Yunus Emre Divanı* (Haz. Mustafa Tatçı), I-IV, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul.
- Eraydın, S. (1994). *Tasavvuf ve Tarikatlar*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Ergün M. (1997). *Yunus Emre'de Tasavvuf ve Eğitim*, Ocak Yayınları, Ankara.
- Göçgün, Ö. (1995). *Dünden Bugüne Yunus Emre*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara.
- Gökalp, Z. (1998). *Yunus Emre ve İslam*, Asır Ajans Yayınları, İstanbul.
- Günay, U. (1994). *Yunus Emre Risaletü'n-Nushiyye*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara.
- Güngör, E. (1989). *İslam Tasavvufunun Meseleleri*, Ötüken Yayınları, İstanbul.
- Hayber, A. (1994), "Yunus Emre'de Dünya Görüşü ve İnsan Sevgisi", *Yunus Emre İle İlgili Makalelerden Seçmeler* (Haz. Hüseyin Özbay & Mustafa Tatçı), Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul.
- Holm, N. G. (2004). *Din Psikolojisine Giriş* (Çev. Abdülkerim Bahadır), İnsan Yayınları, İstanbul.
- Huxley, A. (2003). *Kalıcı Felsefe* (Çev: Latif Boyacı), İnsan Yayınları, İstanbul.
- Karagöz, İ. (2006). *Âyet ve Hadislerin Işığında Sevgi ve Dostluk*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları,

Ankara.

Köprülü, F. (1991). *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara.

Öztürk, Y. N. (1989). *Kur'an-ı Kerim ve Sünnete Göre Tasavvuf*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul.

Tatçı, M. (1991). *Yunus Emre Divan ve Risaletü'n-Nushiyye*, Sahaflar Kitap Sarayı, İstanbul.

Tatçı, M. (1997). *Yunus Emre Divanı*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul.

Yasa, M. (2001). *Din Felsefesi Açısından Yunus Emre'de Aşk-Yaratılış-Kendi Olma*, Ankara Okulu Yayınları, Ankara.

Yaşar, S. (1991). *Hayatı, Sanatı ve Tefekkürü: Yunus Emre*, Yeni Asya Yayınları, İstanbul

